

Унікальність Параджанова, крім іншого, полягає в тім, що це – естет і народний митець в одній персоні. Він любив і добре знав оперу, балет, образотворче мистецтво. Про це – чимало фактів у книзі Ю. Бережко-Камінської. Наводяться цікаві й іноді кумедні випадки спілкування Параджанова з зірками кінематографа, такими як Федеріко Фелліні, Тоніно Гуерра, Марчелло Мاستроянні, Андрій Тарковський. Тобто щодо естетства – нібито очевидно. Сергія Параджанова поважають як класика у всіх кіностолицях планети: у Ніцці й Венеції, у Берліні й Парижі, у Римі і в Голлівуді.

Ну, а народність його підтверджується не лише дружбою з Марією Приймаченко – всесвітньовідомою мисткинею саме народно-фольклорного напрямку, а й успіхом його найвідомішої, мабуть, стрічки за твором Михайла Коцюбинського про життя гуцулів «Тіні забутих предків», що є, без перебільшення, одним із шедеврів не лише європейського, а й світового кінематографа. А вже успіх її почався на протилежній півкулі: з нагороди на фестивалі в Аргентині.

Справді, Параджанов був режисером життя – й ставив у себе вдома чи навіть на вулицях Києва карколомні мізансцени, то комічні, то трагедійні. Людина-свято, який робив мистецтво з усього, навіть зі сміття на зоні, яке слугувало матеріалом його колажів. Але й життя виступало суворим режисером, а то й цензором для Параджанова. Чого варта лише доля його фільму «Саят-Нова» («Колір граната»). Радянська цензура зарубала цей фільм, тобто спочатку заборонила в прокаті, а потім дала перемонтувати Сергієві Юткевичу. Після нього «Колір граната» животів десь по закапелках кіноklubної мережі СРСР. Аж ось до 100-ліття С. Параджанова фільм узаявся відтворити у первозданному вигляді Мартін Скорсезе. Й ми побачили минулоріч поновлений Голлівудом «Колір граната» у кінотеатрах України. От вам і режисур життя: один відомий колега виступив прокурором, тоді як інший, значно успішніший і уславленіший, – адвокатом, і домігся повного естетичного виправдання Сергія Параджанова.

Сергій Параджанов, услід за Олександром Довженком, Іваном Кавалерідзе та Ігорем Савченком, вважається кінорежисером із тонким національним чуттям. Як відомо, про ставлення до національного питання сам він висловився дотепно: «Я – грузинський вірменин, який сидів у російській тюрмі за український націоналізм». Звісно, тюрми, по яких він сидів, були на території УРСР. Але й вся Україна зі своїми тюрмами, як матрешка, відбувала ув'язнення у тій-таки «російській тюрмі» народів, так само як Вірменія і Грузія. Мабуть, Параджанов не був українським націоналістом у політичному сенсі, але мав чуття на національну складову у мистецтві, про яку б нація не йшла. Крім вірменської, грузинської й української

(найближчих йому за біографією), він також тонко розумів націю азербайджанську, курдську... А в СРСР мала бути одна нація – радянська, тобто російська з червоними зірками.

Сергій Параджанов – це митець, з яким не нудно. Він і досі хоробро суперечить канонам і шаблонам: політичним, національним, інтернаціональним, буржуазним, соціалістичним... Нонконформіст у житті, мистецтві і навіть на зоні. І навпаки – він резонує із тими, хто небайдужий до його фільмів чи колажів.

Кажуть: кожен, хто любить, має пройти шляхом Христа – Бога любові. Думка ніби дискусійна, але ж... Комуністи за любов до мистецтва, до краси буття – потягли Параджанова на Голгофу, по суті, вкортити йому віку через болячки, що роз'ятрилися по тюрмах. Я був знайомий з дружиною режисера Світланою Іванівною Щербатюк, серце якої він зумів підкорити, коли та була ще студенткою. Вона намагалася бути поруч з Параджановим, навіть офіційно розлучившись: і в залах суду, і коли він сидів по тюрмах, і коли хворів – по лікарнях, і коли доживав у батьківському старому будинку під горою Мтацмінда у Тбілісі. Як мені видавалося, у них було велике кохання – проти якого, втім, повставав і світ, і час, і обставини, й люди. Й навіть ганебна кримінальна стаття, яку «пришили» Параджанову, притягнувши лжесвідків (один з них вкортити собі віку) і яка розкручувалася зусиллями аж самих глави КГБ СРСР Андропова і кремлівського гауляйтера Щербицького (про що теж розповідається у книзі), – не змогла відштовхнути Світлану від чоловіка.

У Києві восени 2013-го року анонсували прем'єру фільму про Параджанова режисерів Олени Фетісової та Сержа Аведікяна. У кінотеатрі «Україна» – аншлаг. Я не зміг купити квитка, стояв на сходах і намагався вполювати у когось. Лишалося п'ять хвилин до сеансу... Аж ось поспішає Світлана Іванівна. Вона здивувалась, побачивши мене на вулиці перед дверима. Зрозумівши, в чому проблема, миттєво віддала мені своє іменне запрошення, «А Ви ж як?..» – спитав я. «Ну, а як можуть мене не пустити до Сергія?» Вона залишалася вірною його пам'яті, й у книжці «Сергій Параджанов. Режисер свого життя» ми зустрінемо багато фактів і подробиць їхнього спільного життя – романтичних, курйозних, але й гірких і трагічних також. Кожен з нас, зрештою, режисер свого життя. Але здебільшого ми – режисери невмілі, недолугі, нецікаві, банальні, залежні від кон'юнктури і грошей. Сергій Параджанов був яскравим, задеркуватим, непередбачуваним режисером – кінематографа і свого життя також. І книжка до його 100-ліття вийшла теж яскравою, непересічною і змістовною.

Ігор Кручик

В Японії видали антологію про українське кіно

Японське видавництво Publib випустило антологію «Українське кіно: повний путівник», повідомило посольство України в Японії. Автор – Юджі Каджіяма. У книзі – базові відомості про кіно, кадри й афіші фільмів, які зняті на українських кіно студіях або українськими режисерами від доби німого кіно й до сьогодні. В антології також можна прочитати про найкращі

фільми, зокрема про такі як «Земля» Олександра Довженка; «Людина з кіноапаратом» Дзиги Вертова; «Тіні забутих предків» Сергія Параджанова; «Криниця для спраглих» Юрія Іллєнка; «Камінний хрест» Леоніда Осики; «Пропаала грамота» Бориса Івченка; «Астенічний синдром» Кіри Муратової; «Люксембург, Люксембург» Антоніо Лукіча. Це перше видання японською мовою, присвячене українському кіно як явищу культури. У

посольстві зазначили, що за останні два роки в Японії випустили десятки нових книг про історію й культуру нашої країни.

Відкрито меморіальну дошку Василю Стусу

У Святошинському районі Києва відкрили меморіальну дошку поету та дисиденту Василю Стусу. В будинку по вулиці Чорнобильська, 13а, він мешкав з родиною 9 місяців – з серпня 1979-го по тра-